

Comhairle Cathrach na Gaillimhe: Dualgas na hEarnála Poiblí um Chomhionannas agus Cearta an Duine a Chur i bhFeidhm - Measúnú ar Shaincheisteanna Comhionannais agus Chearta an Duine

Deireadh Fómhair 2024

Réamhrá

Ceanglaíonn Dualgas na hEarnála Poiblí um Chomhionannas agus Cearta an Duine (an Dualgas) ar chomhlachtaí poiblí aird a thabhairt ar an riachtanas idirdhealú a dhíbirt, comhionannas deiseanna a chur chun cinn, agus cearta an duine a chosaint, d'fhostaithe, d'úsáideoirí seirbhíse, do chomhaltaí agus dóibhsean a bhaineann leas as beartas ar fud a réimsí feidhme go léir¹.

Ceanglaíonn dualgas na hearnála poiblí um chomhionannas agus cearta an duine, Alt 42 den Acht fá Choimisiún na hÉireann um Chearta an Duine agus Comhionannas, 2014, ar chomhlachtaí poiblí tabhairt faoi mheasúnú ar na saincheisteanna comhionannais agus cearta an duine do na grúpaí sainaitheanta a chuimsítear sa Dualgas agus atá ábhartha dá bhfeidhmeanna.

D'fhéadfadh baint a bheith ag na saincheisteanna seo le:

- Cás an ghrúpa i dtéarmaí a rochtain ar acmhainní agus aon mhíbhuntáiste áirithe atá á bhrath acu.
- Taithí an ghrúpa i dtéarmaí cáilíocht a n-idirghníomhaíocht le fostóirí agus le soláthróirí seirbhíse agus leis an tsochaí níos leithne.
- Aitheantas an ghrúpa maidir leis an mbealach a roghnaíonn siad a n-aitheantas a léiriú agus na riachtanais shonracha a eascraíonn as a n-aitheantas.

Is iad na grúpaí atá sainaitheanta faoin Dualgas iadsan:

- atá cuimsithe faoi na naoi bhforas cosanta faoin reachtaíocht chomhionannais inscne (lena n-áirítear, léiriú inscne, féiniúlacht inscne agus tréithe gnéis), stádas sibhialta, stádas teaghlaigh (lena n-áirítear, tuismitheoirí aonair agus cúramóirí), aois, míchumas (sainmhínithe go leathan chun na grúpaí mallachair go léir agus riochtaí sláinte áirithe a thabhairt san áireamh), gnéaschlaonadh, cine (lena n-áirítear, imircigh agus iarratasóirí ar chosaint idirnáisiúnta), reiligiún, agus daoine den Lucht Siúil;
- atá cuimsithe ag an bhforas maidir le stádas socheacnamaíochta (go sonrach iadsan atá i mbaol bochtaineachta agus eisiaimh nó a bhfuil bochtaineacht agus nó eisiaimh á mbrath acu)².
- in idirmhíreanna na ndeich bhforas seo; agus
- sealbhóirí aonair ceart faoi na hionstraimí éagsúla maidir le cearta an duine atá ábhartha d'fheidhmeanna an chomhlachta poiblí.

Cuimsíonn feidhmeanna Chomhairle Cathrach na Gaillimhe: tithíocht; gnó agus an geilleagar; comhshaol; gníomhú ar son na haeraide; uisce; oidhreacht agus caomhnú;

¹ [Alt 42](#), den Acht fá Choimisiún na hÉireann um Chearta an Duine agus Comhionannas, 2014.

² Is iad seo na naoi bhforas a chuimsítear faoin reachtaíocht chomhionannais in éineacht leis an 'deichiú foras' atá molta ag Coimisiún na hÉireann um Chearta an Duine agus Comhionannas ina [Threoir maidir le Dualgas 2019](#).

ealaín agus cultúr; leabharlanna; fóillíocht agus caitheamh aimsire; bóithre agus iompar; taisteal gníomhach agus iompar inbhuanaithe; pleanáil; acmhainní daonna; agus airgeadas.

Tá an measúnú seo comhdhéanta as na sé luach ar ghlac Comhairle Cathrach na Gaillimhe leo chun feidhmiú an Dualgais a chur chun cinn: dínit; féinriar; rannpháirtíocht; cuimsiú; ceartas sóisialta; agus ceartas timpeallachta.

Cuireadh an measúnú seo le chéile ó bhonn fianaise taighde de thuarascálacha reatha maidir le comhionannas agus cearta an duine. Tá an bonn fianaise seo curtha ar fáil in aguisín a ghabhann leis an doiciméad seo, ina n-aithnítear na foinsí ar baineadh úsáid astu agus na príomhshonraí ábhartha ó gach aon cheann acu.

Cuireadh an bonn fianaise le chéile ar bhealach rannpháirtíoch le cuidiú ón bhfoghrúpa maidir le cuimsiú sóisialta CFPÁ Chathair na Gaillimhe.

Tugadh faoi ag teacht leis an treoir atá eisithe ag Coimisiún na hÉireann um Chearta an Duine agus Comhionannas.³

3.2 Measúnú ar Shaincheisteanna Comhionannais agus Chearta an Duine

Baineann na saincheisteanna maidir le comhionannas agus cearta an duine atá aitheanta thíos leis na grúpaí sainaitheanta go léir mura gcuirtear a mhalairt in iúl.

Dínit

Is éard atá i gceist le dínit cúram agus meas ar dhaoine. Is éard atá i gceist leis ná glacadh le héagsúlacht agus cearta daoine a chosaint, a chur chun cinn agus a chomhlíonadh. Ciallaíonn sé a bheith ag obair le daoine ar bhealach atá neamhbhreithiúnach agus cothrom bunaithe ar chothromaíocht ó thaobh measa de.

Bhain na saincheisteanna comhionannais agus chearta an duine a bhfuil aghaidh le tabhairt orthu agus an Dualgas á chur i bhfeidhm, leis an luach seo agus tá siad ábhartha don PÁEP, agus is iad sin:

Idirdhealú, go haonar agus go córasach araon, ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:

- Leibhéal arda idirdhealaithe ag an obair, i dtaobh obair a rochtain agus i dtaobh seirbhísí a rochtain agus a bheith rannpháirteach iontu.
- Idirdhealú córasach i dtéarmaí ciníochais, aoiseachas, homafóibe, trasfhóibe, gnéasachais, leithcheal i leith daoine faoi mhíchumas, seicteachas agus aicmeachas.
- Foréigean agus ciapadh ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Foréigean Inscnebhunaithe, lena n-áirítear, foréigean gnéis agus baile agus easpa soláthar tacaíochta leordhóthanach agus cuí.
 - Mí-úsáid daoine breacaosta.
 - Ciapadh agus gnéaschiapadh ag an obair, i soláthar seirbhíse agus in áiteanna poiblí.
 - Bulaíocht, le haird faoi leith ar dhaoine óga.
 - Easpa sábháilteachta agus mothúcháin neamhshláine agus ag mothú nach bhfuil fáilte romhat, lena n-áirítear, spásanna poiblí, go háirithe ó thaobh na mban, daoine breacaosta agus lucht LADT.

³ [Tool for an Evidence-Based Assessment of Equality and Human Rights Issues](#), IHREC, 2020.

- Steiréitiópáil, bacainní ó thaobh dearcadh, mífhaisnéis agus tuairimí bréagacha a dhéanann beag is fiú d'ionchais, a chuireann teorainn ar thuiscint, rannpháirtíocht dhrochmheasúil a mbíonn droch-chinnteoireacht mar thoradh air.
- Easpa ó thaobh feidhmiú go stuama chun aghaidh a thabhairt ar thaithí daoine ar an idirdhealú agus cúiteamh éifeachtach a chinntiú ar fud na bhforas, lena n-áirítear:
 - Tearcthuairisciú ar idirdhealú ar eagla na híospártha, easpa eolais agus an tuairim nach féidir athrú a dhéanamh.
 - Easpa nósanna imeachta chun aghaidh a thabhairt ar idirdhealú agus chun dul i ngleic le hidirdhealú, gnéaschiapadh, lena n-áirítear, ag an obair agus i soláthar seirbhíse.
 - Easpa feasachta ar an idirdhealú, easpa tuisceana maidir leis an gcaoi le freagairt don idirdhealú agus easpa oiliúna chun eolas agus scileanna a fhorbairt ar mhaithe le rannpháirtíocht éifeachtach bainisteoirí agus foirne maidir leis na saincheisteanna seo san ionad oibre agus i soláthar seirbhíse.

Féinriar

Is éard atá i gceist le Féinriar neamhspleáchas, féinchinntiúchán, rogha agus cur chuige ón mbonn aníos. Is éard atá i gceist leis ná a bheith solúbtha ó thaobh dul i ngleic le riachtanais athraitheacha, riachtanais atá ag teacht chun cinn agus atá comhthéacsúil agus tacú leis an gcumas roghanna a dhéanamh agus a bheith páirteach i gcinnteoireacht.

Bhain na saincheisteanna comhionannais agus chearta an duine a bhfuil aghaidh le tabhairt orthu agus an Dualgas á chur i bhfeidhm, leis an luach seo agus tá siad ábhartha don PÁEP, agus is iad sin:

- Easpa roghanna a cuireadh ar fáil lena chumasú roghanna fíora agus feasacha a dhéanamh, nach gcuireann smachtbhanna isteach orthu, do dhaoine agus do phobail i measc na ngrúpaí a sainaitníodh.
- Easpa féinriar agus cinntí á ndéanamh ag an duine féin, lena n-áirítear:
 - Spleáchas, le haird faoi leith ar spleáchas geilleagrach mar gheall ar ról inscneacha, costas breise míchumais agus easpa acmhainní neamhspleácha a bheith ar fáil do dhaoine óga (de réir inniúlachta) agus do dhaoine breacaosta.
 - Easpa eolais maidir le próisis chinnteoireachta do dhaoine faoi mhíchumas agus easpa tacaíochta ina leith.
 - An critéar a ghabhann le seirbhísí agus easpa iontaobhais agus luachála ó thaobh cinntí na ndaoine atá ag brath ar thacaíochtaí dífhostaíochta.
 - Easpa tacaíochtaí chun roghanna eolasacha a chumasú.
- Socruithe a chuireann teorainn ar ghníomhú agus ar rogha amhail:
 - Láithreacha comhchónaithe ó thaobh soláthar cúraim do dhaoine faoi mhíchumas, le heaspa tacaíochtaí do mhaireachtáil neamhspleách.
 - Cúram cónaithe do dhaoine breacaosta, le heaspa seirbhísí ar fáil dóibh chun fanacht ina dtithe féin.
 - Láithreacha maidir le soláthar díreach do dhídeanaithe agus do lucht iarrtha tearmainn agus easpa soláthar chun a rannpháirtíocht a éascú.
- Bacainní ó thaobh ionracas cultúir, bacainní ar fáil a bheith ar an gcultúr agus ar an gcultúr a chur in iúl, le haird faoi leith ar phobail Dhubha agus mionlaigh eitneacha, lena n-áirítear, pobal an Lucht Siúil.

Rannpháirtíocht

Is éard atá i gceist le Rannpháirtíocht rannpháirtíocht fhiúntach i gcinnteoireacht agus i bpróisis cuntasachta. Baineann sé leis an gceart cluas éisteachta a fháil agus dúshlán a thabhairt. San áireamh anseo tá díospóireacht oscailte maidir le físeanna comhroinnte a bhunú ach spás a bheith ann le haghaidh difríochtaí agus comhréiteach.

Bhain na saincheisteanna comhionannais agus chearta an duine a bhfuil aghaidh le tabhairt orthu agus an Dualgas á chur i bhfeidhm, leis an luach seo agus tá siad ábhartha don PÁEP, agus is iad sin:

- Easpa gutha agus ardáin le tionchar a bheith acu ar chinnteoireacht ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Easpa meicníochtaí leordhóthanacha agus cuí chun rannpháirtíocht i bpleanáil agus i gceapadh beartais a chumasú agus a éascú.
 - Easpa ionadaíochta ó na grúpaí sainaitheanta agus easpa cothromaíocht inscne ar struchtúir agus ar choistí eagraíochta.
 - Easpa aiseolais ar chásanna a cuireadh chun cinn de bhun comhairliúcháin nó rannpháirtíochta.
- Easpa tionchair leordhóthanach le tionchar a bheith acu ar chinnteoireacht ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Easpa acmhainní do ghrúpaí sainaitheanta ar bhealach comhchoiteann.
 - Easpa rannpháirtíochta fhiúntach le grúpaí sainaitheanta agus aitheantas cothrom i leith ionchur na ngrúpaí sainaitheanta.
 - Easpa cumais ar gach taobh a bheith rannpháirteach mar chomhpháirtithe i meicníochtaí cinnteoireachta.
- Easpa gutha agus meicníochtaí chun cluas éisteachta a thabhairt d'úsáideoirí seirbhísí agus d'fhostaithe ar fud na ngrúpaí sainaitheanta.

Cuimsiú

Is éard atá i gceist le cuimsiú ná glacadh leis an gceart atá ag daoine, go háirithe iadsan atá faoi mhíbhuntáiste agus atá scoite amach, páirt a ghlacadh agus a cuidiú leo a bheith páirteach.

Bhain na saincheisteanna comhionannais agus chearta an duine a bhfuil aghaidh le tabhairt orthu agus an Dualgas á chur i bhfeidhm, leis an luach seo agus tá siad ábhartha don PÁEP, agus is iad sin:

- Easpa dearadh uilíoch, solúbthachta agus oiriúnuithe chun freastal ar riachtanais éagsúla agus sonracha ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Timpeallachtaí neamh-inrochtana, lena n-áirítear, foirgnimh, ionaid oibre, áiteanna ina bhfuil fáil ar sheirbhísí agus spásanna poiblí le haird faoi leith ar dhaoine faoi mhíchumas.
 - Ionaid oibre neamh-oiriúnaitheacha nach gcuireann cóiríocht ar fáil d'impleachtaí praiticiúla éagsúlachta na ngrúpaí sainaitheanta go léir, le haird faoi leith ar dhaoine faoi mhíchumas, mionlaigh Dubha agus eitneacha, lena n-áirítear, an Lucht Súil, tuismitheoirí agus cúramóirí, daoine breacaosta agus daoine a bhfuil freagrachtaí cúraim orthu.
 - Dolúbthacht i agus seirbhísí neamh-oiriúnaitheacha nach gcuireann cóiríocht ar fáil d'impleachtaí praiticiúla éagsúlachta na ngrúpaí sainaitheanta go léir, le haird faoi leith ar dhaoine faoi mhíchumas, mionlaigh Dubha agus eitneacha, lena n-áirítear,

an Lucht Siúil, tuismitheoirí agus cúramóirí, daoine breacaosta agus daoine a bhfuil freagrachtaí cúraim orthu.

- Cumarsáid neamh-inrochtana agus gan dul in oiriúint do riachtanais cumarsáide na ngrúpaí sainaitheanta go léir, lena n-áirítear:
 - Easpa aistriúcháin agus léirmhínithe don éagsúlacht teangacha.
 - Easpa léirmhínithe TCÉ (Teanga Chomharthaíochta na hÉireann).
 - Cliseadh bacainní litearthachta a ghlacadh san áireamh.
- Dofheictheacht ó thaobh na héagsúlachta de agus easpa cumais freagairt don éagsúlacht agus a himpleachtaí praiticiúla do na grúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Aitheantas duine a chur faoi cheilt mar gheall ar eagla aitheantas a nochtadh le haird faoi leith orthu siúd atá ag aistriú inscne ag an obair, daoine LADT+, daoine le míchumas atá faoi cheilt, Romaigh agus an Lucht Siúil.
 - Easpa sonraí comhionannais agus cumas teoranta sonraí den sórt sin a bhailiú go héifeachtach agus go cuí.
 - Easpa seasamh a ghlacadh chun cur le agus cothabháil a dhéanamh ar phobail éagsúla ionchuimsitheacha agus comhtháite, ag tabhairt aghaidh ar easaontas sna pobail.
- Easpa tuisceana maidir le agus an cumas freagairt don éagsúlacht agus a impleachtaí praiticiúla do na grúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear, maidir le trasnachas agus riachtanais shonracha na ndaoine siúd ag trasnuithe na ngrúpaí sainaitheanta.

Ceartas Sóisialta

Is éard atá i gceist le Ceartas Sóisialta trédhearcacht agus cothroime ó thaobh acmhainní geilleagracha, oideachais, cultúir agus eile a dháileadh. Baineann sé le cur chuige spriocdhírthe réamhghníomhach ó thaobh tacú leosan atá i mbaol na héagóra.

Bhain na saincheisteanna comhionannais agus chearta an duine a bhfuil aghaidh le tabhairt orthu agus an Dualgas á chur i bhfeidhm, leis an luach seo agus tá siad ábhartha don PÁEP, agus is iad sin:

- Bochtaineacht ar fud na bhforas sainaitheanta, lena n-áirítear, ar nós:
 - Saincheisteanna maidir le bochtaineacht sheasmhach agus a bheith i mbaol na bochtaineachta ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
 - Ioncam uireasach agus díothacht, le haird faoi leith ar fhoras stádas shocheacnamaíoch an Lucht Siúil agus na Romach.
 - Costas breise maireachtála do dhaoine atá faoi mhíchumas.
 - Costas maireachtála atá ag ardú.
- Neamhionannas fostaíochta agus bacainní i leith na fostaíochta ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Leibhéal arda dífhostaíochta agus leibhéal ísle fostaíochta, le haird faoi leith ar an Lucht Siúil, na Romaigh, daoine faoi mhíchumas, agus ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
 - Tearcghostaíocht, le haird faoi leith ar dhaoine Dubha agus ar mhionlaigh eithneacha mar gheall ar easpa aitheantais do cháilíochtaí nó do thaithí.
 - Easpa ionadaíochta i bpoist bhainistíochta agus ceannaireachta, le bacainní i leith dul chun cinn gairme, le haird faoi leith ar mhná, daoine faoi mhíchumas agus ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
 - Bearnaí pá, lena n-áirítear, an bhearna phá idir na fir agus na mná.
- Díothacht agus míbhuntáiste ó thaobh na tithíochta de, lena n-áirítear:

- Easpa tithíocht shóisialta chur freastal ar riachtanais na ngrúpaí sainaitheanta, le haird faoi leith ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
- Easpa dídine, róphlódú agus baol easpa dídine, le haird faoi leith ar dhaoine Dubha agus ar mhionlaigh eithneacha, lena n-áirítear, an Lucht Siúil, na Romaigh, foras an stádais shocheacnamaíoch, daoine faoi mhíchumas, tuismitheoirí aonair, daoine óga agus daoine LADT+.
- Droch-choinníollacha tithíochta do na grúpaí sainaitheanta, le haird faoi leith ar tuismitheoirí aonair, ar dhaoine óga, ar dhaoine Dubha agus ar mhionlaigh eithneacha, lena n-áirítear, an Lucht Siúil, na Romaigh, daoine breacaosta agus ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
- Éiginnteacht tithíochta do na grúpaí sainaitheanta, le haird faoi leith ar dhaoine breacaosta agus ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
- Soláthar tithíochta nach bhfreastalaíonn ar na riachtanais atá sonrath do na grúpaí sainaitheanta, le haird faoi leith ar thithíocht inrochtana do dhaoine faoi mhíchumas, cóiríocht atá cultúrtha go cuí don Lucht Siúil agus tithíocht atá aoisoiriúnach do dhaoine breacaosta.
- Timpeallachtaí pobail atá i ngá le hathnuachan.
- Easpa saoráidí agus bonneagar pobail, lena n-áirítear, clubanna óige agus áiteanna súgartha.
- Easpa tuisceana i leith agus freagairt do riachtanais pobail inbhuanaithe.
- Míbhuntáiste digiteach ar fud na ngrúpaí sainaitheanta, lena n-áirítear:
 - Easpa rochtana ar bhonneagar agus ar nascacht.
 - Easpa trealaimh agus easpa scileanna.
 - Láithreáin ghréasáin neamh-inrochtana.
- Bacainní i leith rannpháirtíochta leis na healaíona atá á mbrath ag na grúpaí sainaitheanta.
- Easpa gníomh dearfach chun míbhuntáiste agus neamhionannas a chur ina gceart ar fud na ngrúpaí aitheanta.

Ceartas Timpeallachta

Is éard atá i gceist le Ceartas Timpeallachta an ceart chun timpeallacht atá glan, sábháilte agus inbhuanaithe a aithint don ghlúin seo agus do na glúnta atá le teacht. Baineann sé le himní maidir leis an athrú aeráide agus an tionchar a bheidh aige, go háirithe ar ghrúpaí agus ar phobail imeallaithe.

Bhain na saincheisteanna comhionannais agus chearta an duine a bhfuil aghaidh le tabhairt orthu agus an Dualgas á chur i bhfeidhm, leis an luach seo agus tá siad ábhartha don PÁEP, agus is iad sin:

- Dáileadh neamhchothrom tionchair maidir le cur isteach ó thaobh na haeráide agus an truaillithe de agus easpa fócais ar an aistriú cóir.
- Easpa cuimsithe i ndeiseanna oiriúnaithe agus i ndeiseanna nua fostaíochta.
- Tearcrochtain fuinnimh mar gheall ar chostas fuinnimh, leibhéal ísle ioncaim teaghlaigh agus easpa éifeachtúlachta fuinnimh an tí cónaithe, le haird faoi leith ar an Lucht Siúil, daoine breacaosta agus ar fhoras an stádais shocheacnamaíoch.
- Easpa rochtana ar an dúlra, ar spásanna oscailte poiblí agus ar shúgradh i spásanna poiblí.
- Easpa aird ar an aistriú cóir i gcomhthéacs cur isteach aeráide.

Comhlánaithe le tacaíocht ó Niall Crowley, Value Labs.